

KALEVALA

Szente Imre fordítása

ÖTÖDIK ÉNÉK

Väinämöinen végleg elveszti Ainót s vele boldogságát.

Szárnya kelt szomorú hírnek, mindénüvé mént üzenet, mint lón kislány halála, szép szüzecke pusztulása. (4)

Vének véne Väinämöinen azt szörnyen szívére vette; reggel, este ritt miatta, éjnek évadján ugyancsak, hogy meghalt szegény szüzike, hajadon halálba szédült, merült tengér mélyeibe, hullámok alá húzódva. (12)

Sopánkodva-sóhajtozva, szomorúsággal szívében toporgott a tengérparton. Szóval mondta, fölfelelte: „Mondd, Álomszusék, az álmod, Untamo, igazíts útba, hol van vára Ahtolának, vízi lányoknak lakása?” (20)

Álomzsák az álmát mondta, Untamo utat mutatva: „Ott van vára Ahtolának, vízi lányoknak lakása: fokán ködlő félszigetnek, partján párálló szigetnek, hullámok alatt a mélyben, fölötte fekete sárnak. (28)

„Ott van vára Ahtolának, vízi lányoknak lakása, egy hüvelyknyi házikóban, keskenyre szabott szobában, tarka kőnek köldökében, szélés szirtnek hónaljában.” (34)

Vének véne Väinämöinen ladikok helyére lépve zsinégeit válogatta, horgai között kutatva. Tövishorgát zsebre tette, vashorgát kasába vetve. Égyenletesen ezeve ért a szembeni szigetre, párás félsziget fokára, szélire ködös szigetnek. (44)

Állhatatosan halászott, váltig horgait vigyázva, kézi szájával körözve. Päckét mélybe mártogatta, bevonogatta, bedobta; rézveretű botja rézgött, futkosott ezüst fonala, surrogott arany zsinórja. (52)

Némelyik napon azonban, valamelyik virradattal hal akadt a vashorogra, kampóján fogas ficánkolt. Csapta rögtön csónakába, ladikja lapos hasába. (58)

Nézegette-méregette, száját ily szavakra nyitva: „Fenemód fura halacska, még nem ismerem, miféle. Keszegnek kicsit kövérke, nagyonis sovány sügérnek, igéni fakó fogasnak, hátuszonya is hiányzik. Embérnek elég különös, hajadonnak hajfonatlan, vízi tündérnek tüszőtlen, kis feleségnek fületlen. Lazacnak lehetne hinném, vélnem mélyvízi vizának.” (72)

Dérékára kötve kése, ezüstpénge tokba téve. Késit tokjából kihúzta, ezüstpéngéjét emelte, hogy hala hasát hasítsa, jót kanyarítson belőle remék reggeli darabnak, fölségés fölöstökömmnek, leveses lazacebédnek, jó vacsoráralónak. (82)

Szeletelte-vágta volna, hasába hasított volna: nagyot lendüle lazaca, fogasa a

vízbe fordult piros bárka belsejéből, Väinämöinen csónakából. (88)

Mégégször fejét fölütve vállal fölmerült a vízből öt szélörvény szélességben, hat hullámnyi hosszúságban. Ott a jobbkezét kidugta, bal bokáját megmutatta hét hullámnak távolából, kilenc mérföld messzeségből. (96)

Visszaszólt neki a vízből, maga mondta, fölfelelte: „Ó, vénségés Väinämöinen, nem annak vala jövésém: hálnak fölszeletelésre, durbincsnak darabolásra, remék reggeli falatnak, fölségés fölöstökömnek, leveses lazacebédnek, jó vacsorára valónak!” (106)

Szólt vénségés Väinämöinen: „Hát minek vala jövéséd?” (108)

„Csak annak vala jövésém: öledbe való csibének, mindig melletted ülőnek, hóttig húségés felednek, fekvőhely egyengetődnék, fejalja igazgatódnak, tanyádat takarítónak, pallódat porolgotónak, fúrge rözsetűz rakónak, szenet lángra lobbantónak, kerek rozskönyér sütőnek, mézes tészta szaggatónak, söröddel sérénykődőnek, ebédéd eléd adónak. (122)

„Nem vagyok hala vizeknek, marénája mély tavaknak: vagyok földi lány, fiatal, Joukahainen hajadon húga, kit mégóhajtál magadnak, vén napjaidra vigasznak. (128)

„Ó, agyalágyult apóka, ügyefogyott Väinämöinen! Kieresztetted kezedből vízi Vellamo leányát, gyönyörűségés gyerekit!” (133)

Szólt vénségés Väinämöinen, orra lógatva, léverten: „Hallod, Joukahainen húga, nem jönnél ki másodízben?” (137)

Bizony, nem jött az ki többet, sē másodízben sē máskor; tovaúszott távolodva, tengér mélyibe merülve, barna szirték barlangjába, májszínű kövek közibe. (143)

Vének véne Väinämöinen tanakodik-tépelődik, mit lehetne tenni mostan? Selyémhálót font sérényen, meghúzta kérésztül-átul, végigvonta minden öblön, csöndes mélyekbe merítve, lazacos kövek közibe, honni Väinölä vízébe, Kalevala kútjaiba, mérhetetlen mélyeibe, szélés víztömeg szívébe, folyóiba Joukolának, Lappföld öblei ölébe. (157)

Fogott más halat halommal, bőven mindenféle fajból, kis hala kivételével, aki lélkéből leledzett: vízi Vellamo leánya, gyönyörűségés gyeréke. (163)

Vének véne Väinämöinen orra lógatva léverten, félre fittyenő süveggel maga mondta-mondogatta: „Én balga, világ bolondja, esztelen ecebocája! Volt sütnivalóm valaha, józan félfogás fejemben, ész és értelem magamban, volt egészer valaha régén. Most azonban mostanában, nyavalyás-nyügös koromban, veszni induló időmben odavan okos tanácsom, mégfontoltságom fogyóban, mazna minden ténykédésém. (179)

„Akit annyira akartam, világéletembe vágytam hóttig húségés felemnek, fiatal feleségemnek: vízi Vellamo leánya, gyönyörűségés gyeréke már a horgomat harapta, csónakom farát feküdte. Mēgtartani mégésē tudtam, hazavinni hajlokomba; visszaedtem a vízbe, hagytam hullámokba bűni.” (191)

Nagy-vonakodva megindult, sóhajjal-sopánkodással, útját visszafelé vette, mondogalódván magában: „Szólt egykor szívem kakukkja, madara múlt örömnék, egyre fújta este-réggel, nap közben is néha-néha. Mitől némult el a nóta, hova lett hatalmas hangja? Bútól némult el a nóta, szomorúság szegte kedvit. Mert nem hallok hangicsálni, énekélni estelente, alkonyom ajándokául, virradatomra vigasznak. (207)

„El sém képzelém ezentúl, hogyan létéztek, hogy éljek, hol s miként légyen lakásom, e világon vándorlásom. Édesanyám hogyha élne, napja nem szakad szülémnek, talán ő tanácsot adna, hogy kelljen kemény maradnom, hogy búbanatba nő haljak, szívfájdalomba nő vesszek nyomasztó nyomorúságban, hályogos léhangolásban!” (219)

Anyja megmozdult a mélyben, víz fenekéről felelte: „Nem múlt napja még anyádnak, vigyáz, virraszt még fölötted. Most is megmondja, miképpen kellene kikászolódnod búbanatodból töretlen, szívfájdalomba halatlan, nyomasztó nyomorúságbul, hályogos léhangolásbul: ereggy Észak lányaihoz! Százszor szébbek ott a lányok, csodálatosan csinosak, sokkal életrevalóbbak, mint ezek a mélabúsak, kényesködő lapp léányok. (235)

„Ott szerez arát, szülöttem, Észak szépét hozd hazádba, világravaló menyasszonyt, ki öröme szemnek-szívnek, pörgölődik-forgolódik, fürgé minden mozdulása.” (241)

HATODIK ÉNĚK Joukahainen bosszúja

Vének véne Väinämöinen úgy határozott, hogy elmegy abba a fagyos faluba, Észak éjsötét honába. (4)

Szalmaménjét szerszámozta, borsószárlovát vezette, zabolát fogába zárta, kötve kantárját fejére. Fürgén a nyerégbe fordult, lábával lovára lendült. Majd megindult hosszú útra, mérve táguló mezőket szalmaszálparipa-háton, büszke borsószárlovával. (14)

Mérte Väinölä mezőit, téreit Kalevalának. Fut a ló, fogyogat útja, messze elmarad hazája. Száguld szélés tengérháton, végzetetlen vízmezőkön, lova lábát még sē mártva, körmeit be sēm vizezve. (22)

Hanēm ifjú Joukahainen, incifinci lapp legényke haragudt örök haraggal; egy volt bosszúvágya tárgya: vénék véne Väinämöinen, időtlen idők tudósa. (28)

Gyártott egy gyönyörű íjat, fényes fegyvert tett magának: íve vasbul volt kiverve, háta rézzel volt kirakva, maga mintázta arannyal, béeresztette ezüsttel. (34)

Hát húrját honnét szerezte, idegét miből sodorta? Hiisi-szarvas szár-inábul, Lempo ördög lénszöszébül. (38)

Fegyverét fél is szerezte, módját íjának megadta. Szēmre szép a számszeríja, jó

pénzt adtak volna érte: tüzes táltos tombol rajta, szélén csintalan csikócska, alján alvó tündéresszony, nyomója helyén nyulacska. (46)

Vesszöt vágott jó kötegnyt, háromtollasat halomnyit; fáját tölgyből fabrikálta, hegyét gyantázdó gyökérből. Egy-egy nyillal elkészülve, feltollazással folytatta, fécskéről finom pehellyel, verébről vitorlatollal. (54)

Edzette nyilát erőse, vesszei fejét fűrésztve kígyónak ölö levében, fekete vipéravérben. (58)

Készítve kezeügyébe, fegyverét félajzhatóra, oda várta Väinämöinent, Suvanto fiára számolt. Várta este, várta réggel, délidő után ugyancsak. (64)

Várta-várta Väinämöinent, várta vég nekül, nem unta, ablaka alatt lapulva, fészére felől figyelve, kert közében hallgatózva, liget lombja közt lopózva, nyilas tegzét hátán hordta, öles ij pihent öleben. (72)

Várta kijjebb is kerülve, másik ház mögé hasalva, fokán izzó félszigetnek, forró földnyelv hajlatában, tüzes zúgónak zajában, szent folyónak forgójában. (78)

Némélyik napon azonban, valamélyik virradattal szégezte szemét nyugatnak, fordult dél felé fejével: pontot vett a vízén észre, hab fölött fekete foltot. „Keletről félhő közelég, hajnalszürkület homálylik?” (86)

Nem félhő futott keletről, hajnal sém hasadt alulról: vén Väinämöinen közelgett, időtlen idők tudósa, poroszkálva Pohjolaiba, Éj hona felé haladva szalmaszálparipa-háton, büszke borsószár-lovával. (94)

Akkor ifjú Joukahainen, incifinci lapp legényke, tüzes ijára tapintott, számszérjját kézbe kapta Väinönek veszedelmére, Suvanto fia fejére. (100)

Észrevette édesanyja, faggatta szegény szülője: „Íjaddal kire igyekszél, kire készítéd nyiladat?” (104)

Mire ifjú Joukahainen választát így adta vissza: „Íjammal oda igyekszém, készítém kemény nyilamat: Väinönek veszedelmére, Suvanto fia fejére. Vén Väinämöinent lölövöm, dicső dalnokot elejtém, szívét-máját átszakítom, válla hú-sába hasítok.” (114)

Nem akarta volna anyja, ellenözte is erősen: „Lē nē lőjed Väinämöinent, Kaleva fiát kíméljed! Némēs nemzet sarja Väinö, rokonom is szégrül-végrül. (120)

„Ha lölövöd Väinämöinent, Kaleva fiát kivégzéd, az öröm örökre meghal, marad a föld nóta nélkül. E világon van keletje derűnek, nēmēs daloknak, nēm Manalának mezőin, Tuonela halálhonában.” (128)

Akkor ifjú Joukahainen mintha meggondolta volna, késlekédett egy keveset; balkeze lövésre készti, ám a jobbjá nēm javallja, egyre unszolja az ujjá. (134)

Végül száját szóra nyitva, maga mondta, fölfelelte: „Vesszēn hát, ha már vesszēd, örömünk örökre vesszēn, nēmüljon el mind a nóta; lövök, nēm lészēk pipogya!” (140)

Fene fegyverét félajzva rézfogantyújánál fogva, baltérdere támasztotta, jobbláiba alá akasztva. Vesszöt vett ki puzdrájából, tegzéből feltollazottat; legjavát lelé nyi-

lának, válogatta vesszejének, feszős húrjára helyezte, idegére illesztette. (150)

Fene fegyverét emelve vállalához vigyázva nyomta, készítvén kezét lövésre, Väinämöinent hogy lélője. Idézte varázsigéit: „Rúgj sebésen, nyírfasarkos, fenyőhátú, nagy hatással, idegém, nagy indulattal! Ha kezem aláhíbná, nyilamat magasra nyomjad, ha kezem föléhíbná, nyilamat alábbra nyomjad!” (162)

Ēgyet billentett a bütykőn, első vesszejét kilőtte. Magasabbra mēnt a nádja, ēgyenēst egekbe szállva, fodorodó fēllegēkbe, szerte kőszáló kődőkbe. (168)

Szándéka mellett maradva, második nyilát kilőtte. Kēlletēnēl lējjebb lőve a földbe talált fūródni, mélyen a homokhalomba, majdhogynēm Manába érve. (174)

Huzakodott harmadiknak. Hatolt harmadik lövése kék szarvas nyaka húsába; vén Väinō alól kidőlt a pompás szalmaszālparipa, büszke borsőszarcsikója. Nyíl a vállát verte által, bal hóna alá hatolva. (182)

Vén Väinämöinen pediglen csuklóval csúszott a vízbe, tenyérrel a tengērárba, kézzel a habokba hullva nyalka szarvasa nyakából, büszke borsőszarlovárul. (188)

Támadt nagy vihar a vízēn, háborgó habok futása. Vén Väinämöinent kivitte, parttól távolabb taszajtvá vitte tágasabb vizekre, torló tengērre sodorta. (194)

Maga ifjú Joukahainen kērkēdēt kēvély szavakkal: „Hej, vénségēs Väinämöinen! Életēdben mēg nēm érēd, amig a világ világ lēs, míg az égēn holdvilág lēs, hogy visszatērj Väinölābe, Kaleva kies honāba! (202)

„Ellubickolhatsz hat ēvet, hēt esztendőt hānytoroghatsz, nyolc nyarat is forgo-lódhatsz itt a végtelen vizekēn, határtalan hullāmok; hat ēvet fenyőfakēppen, hetet hosszú szāl-fakēppen, nyolcat tuskó-tőkekēppen.” (210)

Hazamēt, a házba lépve. Anyja kērdēzgetni kezdte: „Väinämöinent már mēgöltes, Kaleva fiāt lēlőtted?” (214)

Arra ifjú Joukahainen válaszát így adta vissza: „Már mēgöltem Väinämöinent, Kaleva fiāt lēlőttem. Törölgetheti a tengērt, hentērēghet a habokban. Mert a végtelen vizekbe, határtalan hullāmokba ujjával bukott a bátya, tenyérrel esēt a tőba, majd fēloldalāra fordult, hátāra hanyatt terūlve. Most a hullām hintāztatja, viharzó habon verődik.” (228)

Mire anyja mondta néki: „Balgán tētted, boldogtalan, hogy Väinämöinent mēgöltes, Kaleva fiāt lēlőtted, Suvanto fiai szēpít, királyāt Kalevalānak.” (234)

Tompa Anna: Akvarell